

FI lausuntopyyntö VaVa syksy 2017

1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot, sähköposti ja puhelinnumero	Lausunnon käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Näkövammaisten liitto ry	Olli-Pekka Rättäri	Sari Kokko, 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi		

2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko ehdotetulla valinnanvapauslailla osaltaan kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten liitto ry katsoo esitystä näkövammaisten ihmisten näkökulmasta. Suomessa on arviolta 60 000 näkövammaista, joista sokeita on noin 9 000 ja heikkonäköisiä noin 51 000.

Näkövammaisten liiton mielestä esitetyn lain myötä näkövammaisten ja muiden vammaisten terveys- ja hyvinvointierot eivät pienene eikä palvelujen yhdenvertainen saatavuus parane. Lakiesityksessä ei oteta riittävästi huomioon näkövammaisten tai muulla tavoin vammaisten ihmisten näkökulmia.

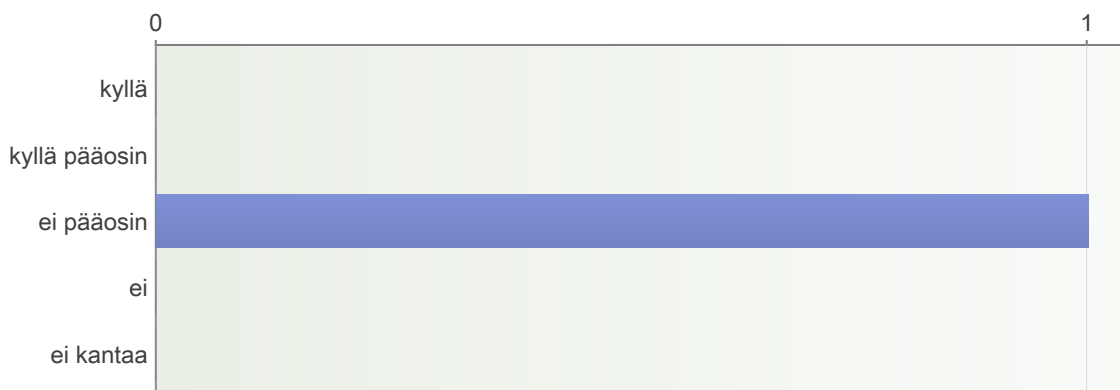
Periaatteessa lain tavoitteet ovat YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisia, mutta niiden tosiasiallinen toteutuminen on epävarmaa. Käytännössä esitettävä laki ei turvaa eikä paranna näkövammaisten asemaa tai tilannetta, vaan sillä voi pikemminkin olla heikentäviä vaikutuksia.

Näkövammaisten liiton mielestä on epävarmaa, saavatko näkövammaiset esitettävän uudistuksen jälkeen yhdenvertaisesti palveluja koko maassa. Lisäksi on epävarmaa, ovatko palvelut sellaisia, että ne tosiasiasa vastaavat laadultaan näkövammaisten tarpeita. Ei myöskään ole varmaa, että näkövammaisten kohdalla valinnanvapaus toteutuu yhdenvertaisesti muihin ihmisiin nähden.

On todennäköistä, että esitetty lakiluonnos eriarvoistaa ihmisiä entisestään varallisuuden perusteella. Kohtuuttoman huonoon asemaan ovat joutumassa näkövammaiset ja muut vammaiset ihmiset. He ovat usein hyvin pienituloisia ja tarvitsevat näkövammaisen tai muun vamman vuoksi vammaispalveluja sekä monet myös runsaasti erilaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Kokonaisuutena lakiesitys sisältää liikaa epävarmuustekijöitä. Se ei kavenna väestön terveys- ja hyvinvointieroja eikä paranna palvelujen laatua eikä yhdenvertaista saatavuutta. Pikemminkin se voi lisätä terveys- ja hyvinvointieroja ja heikentää palvelujen saatavuutta.

5. 2. Edistääkö valinnanvapauslakiluonnos tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esityksen mukaan maakunta päättää valinnanvapauden alan ja laajuuden. Maakunnat voivat päätösvaltansa perusteella eriytyä toisistaan valinnanvapauden laajuudessa, mikä voi vaarantaa yhdenvertaiset palvelut.

Asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia voi lisätä yleisellä tiedolla valinnanvapaudesta ja sote-keskusten sekä liikelaitosten velvollisuuksista. On perusteltua laatia kansalaisille suunnatut valtakunnalliset ohjeet valinnanvapauden toteutukseen sote-palveluissa. Kaiken tiedottamisen on oltava saavutettavaa ja monikanavaista. Kirjallisen informaation tulee olla saavutettavassa sähköisessä muodossa, isokirjoituksella, pistekirjoituksella ja äänitteenä. Lisäksi näkövammaisen on saatava ohjausta ja neuvontaa sekä mahdollisuus saada tietoa suullisesti kysymällä ja keskustelemalla sote-palvelujen työntekijöiden kanssa.

Jos näkövammaisten valinnanmahdollisuudet toteutuvat yhdenvertaisesti ja laajasti ja tarjolla on heidän tarpeitaan vastaavia palveluja, edistää uudistus näkövammaisten vaikutusmahdollisuuksia.

Valinnanvapaudessa on tärkeää kertoa asiakkaalle heidän oikeuksistaan ja selvittää asiakkaan tahto. Tämän toteutumiseksi on välttämätöntä, että asiakassuunnitelmat tehdään yhdessä näkövammaisen kanssa, palvelut ovat esteettömiä ja saavutettavia eikä kuljetuspalvelujen käyttämisen tarve rajaa valinnanmahdollisuuksia. Myös henkilökohtaisen budjetin on toteuduttava siten, että se tosiasiaassa mahdollistaa omien valintojen tekemisen.

Näkövammaisten liitto huomauttaa, että henkilökohtaisen budjetin kohdalla jää epävarmaksi, miten paljon näkövammaisen voi lopulta vaikuttaa omien palvelujensa toteutukseen. Koska esityksestä ei voi päätellä, miten paljon ja missä palveluissa henkilökohtaista budjettia tullaan todellisuudessa käyttämään, ei ole varmaa, tulevatko näkövammaisten oikeudet toteutumaan riittävästi, tarkoituksenmukaisesti ja yhdenvertaisesti. Henkilökohtaisen budjetin osalta lain yksityiskohtaisissa perusteluissa tulee olla esimerkkejä käytännön palveluista.

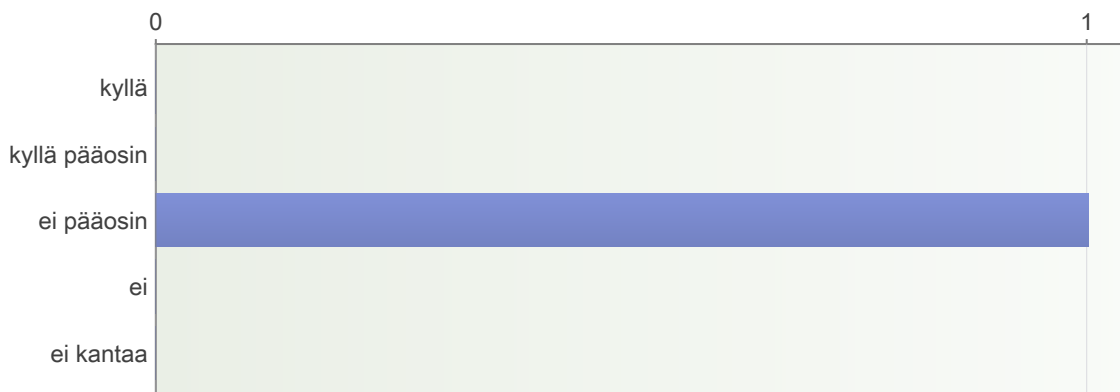
Keskeinen valinnanvapauden toteutumista edistävä seikka on, että itse järjestelmä on yksinkertainen ja selkeä ja siihen on olemassa valtakunnalliset ohjeet. Ohjeistuksessa on tiedotettava muun muassa sosiaalihuollon asiakkaalle nimettävästä omatyöntekijästä. Esitetyssä järjestelmässä valinnan tekeminen sosiaali- ja

terveyskeskuksen, suunhoidon yksikön ja liikelaitoksen osalta edellyttää palvelujärjestelmän tuntemusta sekä moninaisten tietojärjestelmien hallintaa. Sähköisten tietojärjestelmäpalvelujen on oltava saavutettavia, jotta näkövammaiset voivat käyttää niitä.

Sähköisten palvelujen rinnalla on varmistettava valintojen tekeminen myös muilla keinoin, kuten paperilomakkeella ja puhelimitse. Tähän velvoittaa myös muun muassa YK:n vammaisyleissopimuksen 19 artikla.

7. 3. Antaako lakiluonnos asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

8. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esityksestä eivät käy selkeästi ilmi asiakkaan todelliset, konkreettiset valinnanvapauden mahdollisuudet. Valinnanmahdollisuuksiin liittyy useita epävarmuustekijöitä ja niihin vaikuttavat huomattavasti maakunnan ja sote-keskusten ratkaisut: missä palveluissa ja miten asiakasseteliä sekä henkilökohtaista budjettia käytetään ja mikä on asiakkaan tosiasiallinen asema palvelutarpeen arvion ja asiakassuunnitelman tekemisen yhteydessä. Henkilökohtaisessa budjetissa tosiasiallisiin valinnanmahdollisuuksiin vaikuttaa myös se, voiko asiakas vaihtaa budjetin raameissa palvelun toiseen palveluun ja mitä muita ratkaisuja hän voi tehdä.

Suurin osa palveluista ja tukitoimista, joita näkövammaiset tarvitsevat näkövammansa vuoksi, järjestetään vammaispalvelulain (380/1987) ja vammaispalveluasetuksen (759/1987) nojalla. Lisäksi ne haetaan maakunnan liikelaitoksen kautta. Siihen mitä ja miten näkövammaisen voi lopulta valita, vaikuttavat huomattavasti esimerkiksi palvelujen saavutettavuus ja niiden järjestämistapa.

Näyttää siltä, että esimerkiksi vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut hoidetaan matkapalvelukeskusten kautta, jolloin näkövammaisen tosiasiallinen valinnanmahdollisuus jää lähes olemattomaksi ja hänelle itselleen sopivaan kuljetuspalvelujen järjestämistapaan hakeutuminen mahdottomaksi. Kuljetuspalvelun käyttörajoitteet erityisesti terveydenhuollon matkojen osalta voivat myös rajata valinnanvapautta.

Näkövammaisten liitto huomauttaa, ettei esityksestä käy ilmi, millä tavoin varmistetaan monialainen yhteistyö sote-asiakkaan toimintakyvyn tukemisessa. Nykyisen erikoissairaanhoidon kuntoutusohjauksen ja sosiaalityön saavutettavuus ja saatavuus on turvattava myös jatkossa. Sote-keskuksesta tulee voida jatkaa asiaan

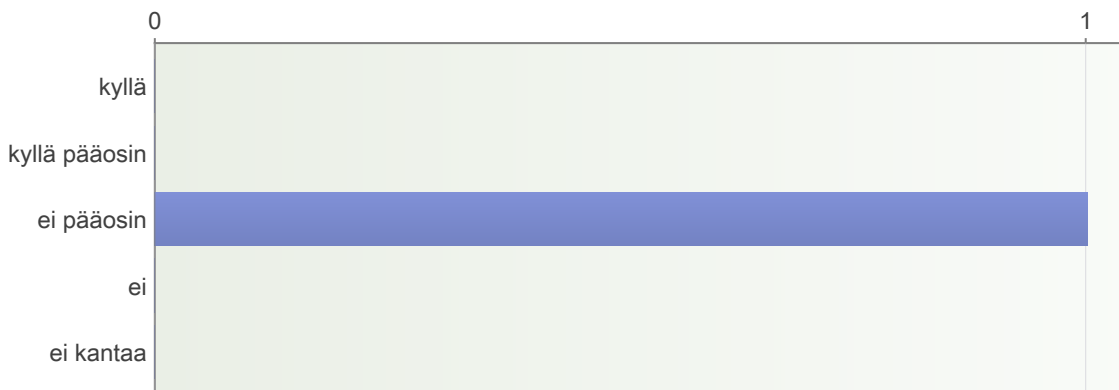
kuuluvaan kuntoutusohjaukseen ja sosiaalialan ammattilaisten palvelujen piiriin, vaikka toimintakykyä heikentävään sairauteen ei voitaisi vaikuttaa hoitotoimenpitein. Palveluilla ja apuvälineillä arjessa toimimista voidaan auttaa ja mahdollistaa ikäiselleen tavallinen arki. Tietoa eri vaihtoehdoista sekä sote-keskuksista että maakunnan liikelaitoksen yksiköistä on oltava saavutettavassa muodossa ja monikanavaisesti.

Näkövammaisten liitto edellyttää, että esteettömyys ja saavutettavuus on lisättävä läpileikkaavasti valinnanvapautta koskevaan lakiesitykseen. Tähän velvoittaa YK:n vammaisyleissopimus ja sen esteettömyyttä ja saavutettavuutta käsittelevä 9 artikla.

Lisäksi Näkövammaisten liitto edellyttää, ettei asiakassetelistä saa muodostua instrumenttia, joka mahdollistaa omavastuun käytön apuvälinepalveluissa. Mahdolliset omavastuuosuudet vaikuttavat ratkaisevasti asiakkaan valinnanvapautteen. Kun kyse on näkövammaisen tai muun vamman vuoksi tarvittavista välttämättömistä palveluista ja tukitoimista, omavastuuosuuksia ei tule syntyä.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko lakiluonnoksen perusteella asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluja?

Vastaajien määrä: 1

10. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esityksen mukaan näkövammaisen voi suoran valinnan palveluissa saada sosiaalihuollon palvelujen osalta lähinnä ohjausta ja neuvontaa. Tämä ei todennäköisesti riitä, vaan lisänä tarvitaan maakunnan liikelaitoksen asiakassuunnitelmaa ja viranhaltijan päätöstä edellyttäviä palveluja. Tämä edellyttää sote-keskusten ja maakunnan liikelaitoksen yhteistyötä ja palvelujen yhteensovittamista.

Riski siihen, että erityisesti yhteen sovitettut palvelut eivät esityksen mukaisessa järjestelmässä toimi tai toimivat selvästi nykyistäkin huonommin, on Näkövammaisten liiton mielestä suuri. Esityksestä ei hahmotu voimassa olevan lainsäädännön edellyttämää, toimivaa, kerroksittain täydentyvää kokonaisuutta, jossa perustason palvelut ovat lähtökohtaisesti kaikille saavutettavia ja jossa erityistason palvelut täydentävät ja korvaavat perustason palveluja silloin, kun asiakkaan tarve sitä edellyttää.

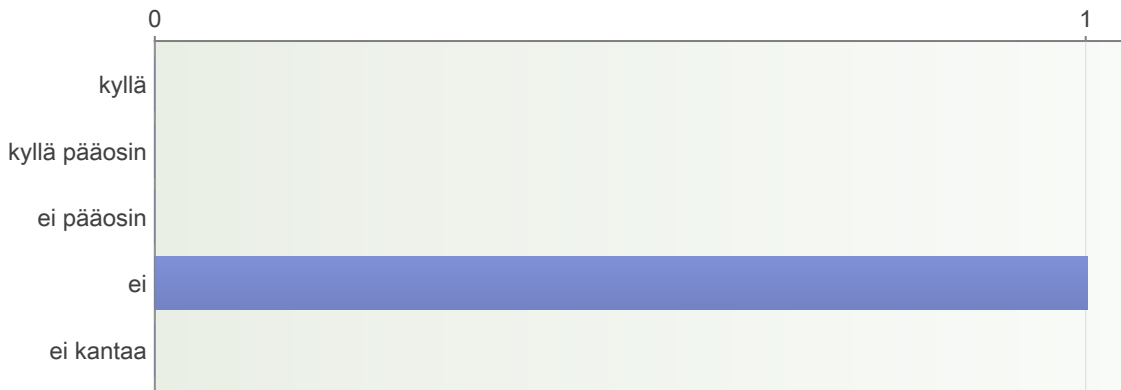
Monitasoisessa ja monitoimijaisessa järjestelmässä on, ilman mittavaa panostusta palvelukokonaisuuksien muodostamiseen ja hallintaan, odotettavissa, että suhteessa nykytilaan tilanne huononee ja uudistus heikentää asiakkaiden palvelujen yhteensovittamista. Vastuutahot on määriteltävä selkeämmin, mutta ennen kaikkea on

vakavasti harkittava yksinkertaisemman rakenteen luomista. Toimijoiden runsaus ja mahdollinen vaihtuminen vuosittain vaikeuttavat huomattavasti yhteensovittamista ja palvelukokonaisuuden jatkuvuutta.

Näkövammaisten lasten ja nuorten ehjän ja toimivan palvelukokonaisuuden kannalta on välttämätöntä, että sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelut muodostavat saumattoman kokonaisuuden kuntiin jäävien varhaiskasvatuksen, opetuksen sekä oppilas- ja opiskelijahuollon kanssa.

11. 5. Turvaako lakiluonnos palvelujen horisontaalisen ja vertikaalisen integraation?

Vastaajien määrä: 1

12. Vapaamuotoiset huomiot.

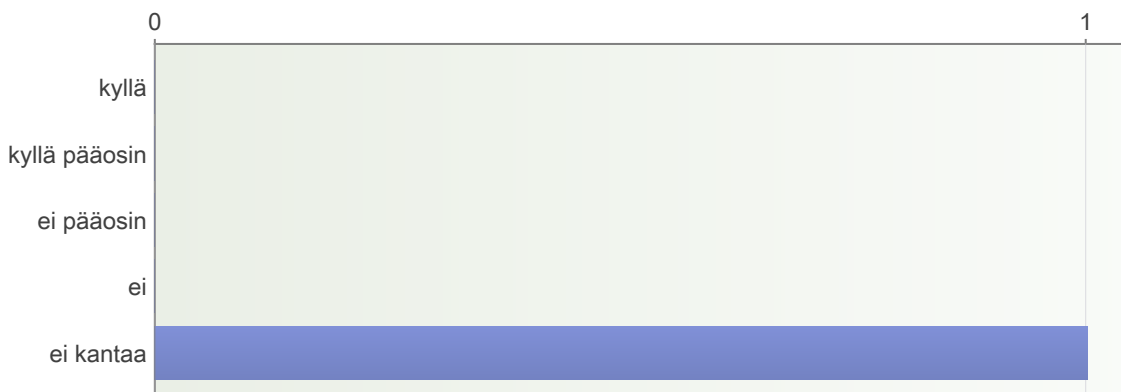
Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten liitto huomauttaa, että epävarmuustekijöitä on huomattavasti sekä vertikaalisella että horisontaalisella tasolla. Suoran valinnan palvelut painottuvat terveydenhuoltoon. Sosiaalihuollon osalta suoran valinnan palveluissa voi saada vain ohjausta ja neuvontaa. Näkövammaisten kohdalla tämä ei ole riittävää, sillä he tarvitsevat useimmiten viranhaltijan päätöstä edellyttäviä palveluja. Näkövammaisten lasten ja nuorten perheet tarvitsevat myös varhaiskasvatuksen ja opetuksen palveluja, näkövammaiset opiskelijat opiskeluterveydenhuollon palveluja sekä näkövammaiset työikäiset esimerkiksi TE-palveluja.

Esityksestä ei käy selkeästi ilmi, millä tavoin turvataan asiakassuunnitelman kattavuus sekä sen tosiasiallinen asiakaslähtöisyys näkövammaisen tai muulla tavoin vammaisen asiakkaan kohdalla. Valtakunnallisissa ohjeissa on tuotava selkeästi esiin maakunnan vastuu kokonaisvaltaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella laadittavasta asiakassuunnitelmasta. Lisäksi siinä on tosiasiaa varmistettava näkövammaisen asiakkaan tahdon kuunteleminen ja hänen yksilöllisten tarpeidensa todellinen merkitys.

13. 6. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

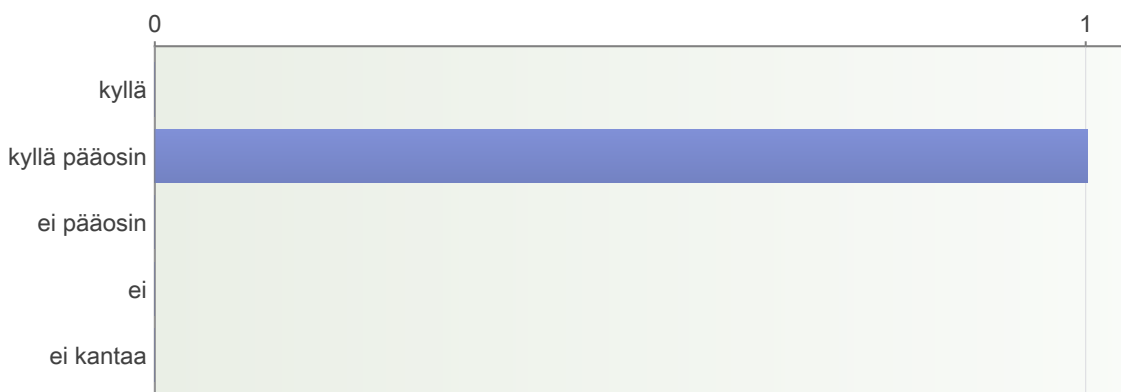
14. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnan on seurattava järjestämiään palveluja muun muassa vaikuttavuustutkimuksella. Tässä on tarkasteltava palvelujen vaikuttavuutta ja tavoitteiden toteutumista. Vammaispalvelujen osalta on varmistettava niiden tosiasiallinen toteutuminen näkövammaisen yksilöllisen tarpeen ja elämäntilanteen mukaan. Tämä koskee sekä näkövammaisen tarvitsemia vammaispalveluja että niiden järjestämistapoja.

15. 7. Edistääkö lakiluonnos toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa?

Vastaajien määrä: 1

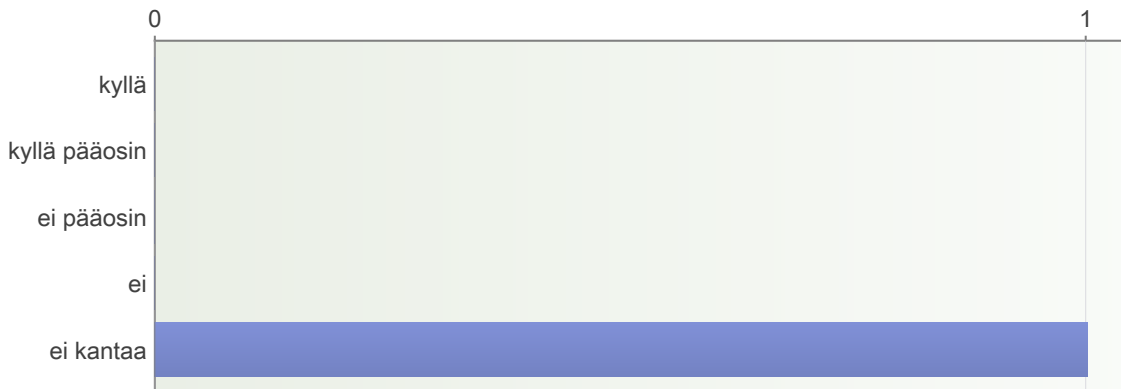
16. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti antavat mahdollisuuden uusien palveluinnovaatioiden käyttöön. Asiakassuunnitelman on turvattava ja siihen on kirjattava näkövammaisen asiakkaan mahdollisuus henkilökohtaisten yksilöllisiin tarpeisiin ja elämäntilanteeseen vastaavien järjestämistapojen käyttöön palveluissa.

17. 8. Antaako valinnanvapauslakiluonnos yhdessä muun maakunta- ja sote-uudistuksen kanssa riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

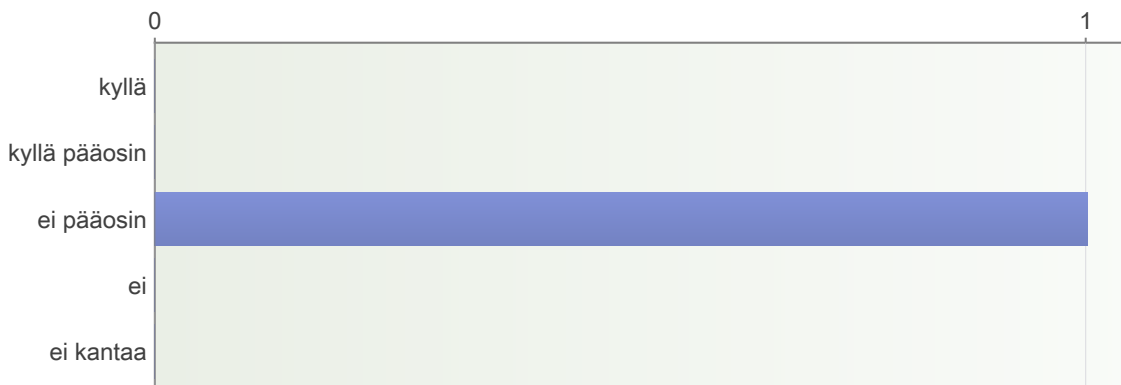

18. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

19. 9. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveyspalveluista. 9a. Turvaavatko maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palvelujen tuotantoa koskevat säännökset (mm. 16 §) palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden kaikissa olosuhteissa?

Vastaajien määrä: 1

20. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnan omana toimintana järjestettävät suoran valinnan palvelut turvaavat periaatteessa palvelut kaikille. On todennäköistä, että palvelujen tarjonnassa esiintyy merkittävästi alueellisia eroja. Käytännössä palvelujen saatavuus ei ole turvattua kaikissa olosuhteissa.

Sosiaalihuollon osalta suoran valinnan palvelut sisältävät vain ohjauksen ja neuvonnan, mikä ei ole riittävää näkövammaisille ihmisille. Lisäksi on vaarana, että ohjaus ja neuvonta eivät vastaa tarkoitustaan näkövammaisten kohdalla, sillä on todennäköistä, ettei suoran valinnan palveluissa ole kattavaa tietoa näkövammaisten tarvitsemista vammaispalveluista ja muista erityispalveluista.

Lisäksi Näkövammaisten liitto huomauttaa, että 16 §:n mahdollistamat liikkuvat palvelut ja toiminnot on resursoitava siten, että näkövammaisen ihmisen kodin etäisyys sote-toimintoihin tai vaikeudet liikkumisessa eivät aseta heitä eriarvoiseen asemaan muuhun väestöön verrattuna.

21. 9b. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty sote-keskuksen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

22. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Sosiaalihuollon osalta suoran valinnan palvelut ovat pelkkää ohjausta ja neuvontaa. Se on näkövammaisten kannalta ongelmallista, sillä tässä ohjauksessa ja neuvonnassa ei todennäköisesti ole riittävää osaamista näkövammaisten tarvitsemista vammaispalveluista eikä myöskään muista näkövammaisen vuoksi tarvittavista palveluista ja tukitoimista.

Näkövammaisten liitto vaatii, että pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa oleva kirjaus "Tavanomaisten apuvälineiden saatavuus omasta sosiaali- ja terveyskeskuksesta" muutetaan muotoon "Apuvälineiden saatavuus omasta sosiaali- ja terveyskeskuksesta". Apuvälinetarve on yksilöllisesti kartoitettava ja apuväline on aina yksilöllinen, asiakkaan yksilölliseen apuvälinetarpeeseen vastaava väline. Tavanomaisuuden mainitseminen yksityiskohtaisissa perusteluissa aiheuttaa epäselvyyttä ja tulee todennäköisesti aiheuttamaan ongelmia näkövammaisten apuvälineasioiden järjestymisessä.

23. 9c. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty suunhoidon yksikköjen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

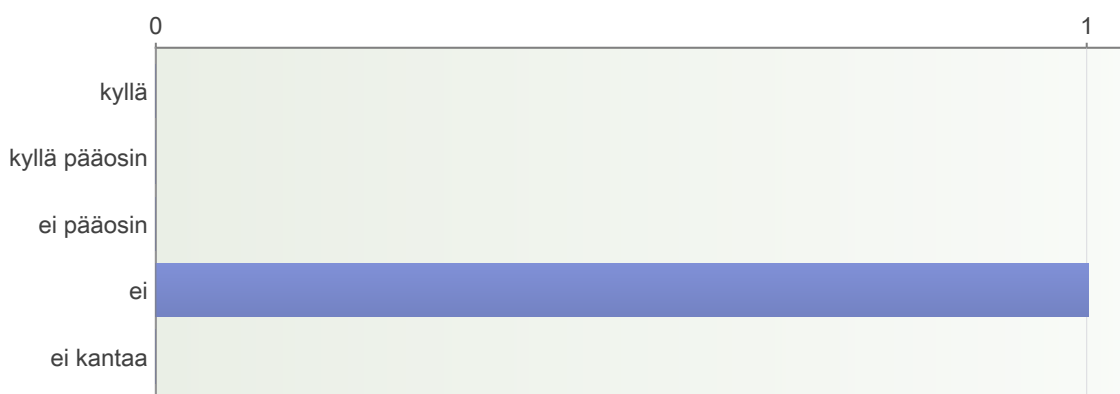
Ei vastauksia.

24. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

25. 9d. Onko lakiluonnoksen 18 § sote-keskuksen suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

26. Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat palvelut?

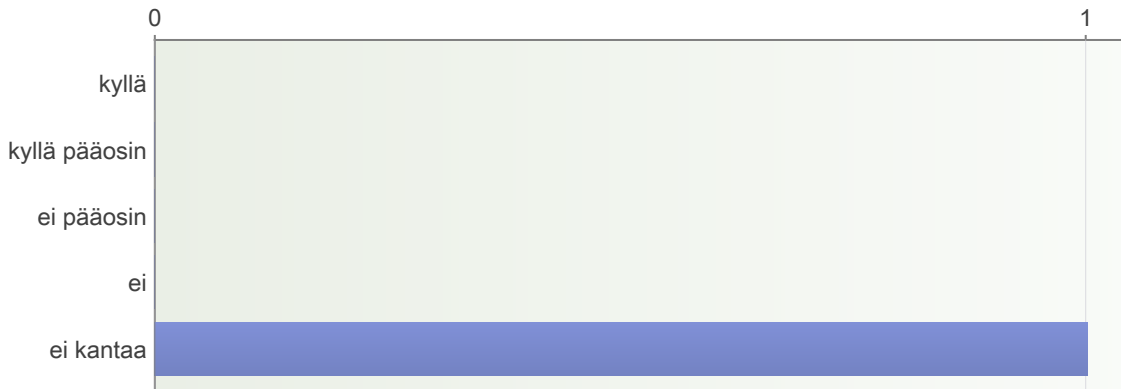
Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten liitto huomauttaa, että pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa tulee kirjata maakunnan liikelaitoksen tuottamia palveluja palvelualoittain, kuten esimerkiksi vammaispalvelut. Liikelaitoksen vastuulla olevat palvelut eivät käy selkeästi ilmi nykyisestä pykäläehdotuksesta. Lisäksi yksityiskohtaisiin perusteluihin on kirjattava esimerkkejä maakunnan liikelaitoksen tuottamista muista kuin suoran valinnan palveluista.

Lakiluonnoksessa esitetään, että suoran valinnan palvelujen yhteydessä toimisi liikelaitoksen liikkuva yksikkö. Ilmeisesti tavoitteena on tuoda palvelut lähelle asiakasta. Tavoite on kannatettava, mutta asiakkaille se näyttäytyy sekavana, jos suoran valinnan palvelut ja liikelaitoksen palvelut ovatkin yllättäen rinnakkain, vaikka niillä on selkeä tehtävänjako. Epäselvyyttä on myös apuvälinepalveluista, sillä mistään ei käy selkeästi ilmi, mitä näkövammaisen tarvitsemia apuvälineitä saa miltäkin taholta.

27. 9e. Onko lakiluonnoksen 18 § suunhoidon suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

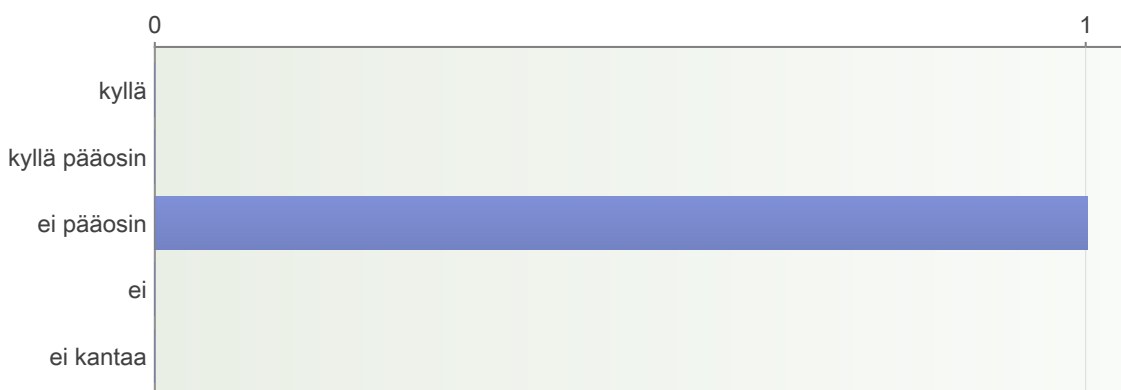

28. Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin suunhoidon yksiköissä tuotettavat palvelut?

Ei vastauksia.

29. 9f. Ovatko säännökset (mm. 18 § ja 37 §) sosiaalihuollon osalta tarkoituksenmukaisia ja riittäviä?

Vastaajien määrä: 1

30. Vapaamuotoiset huomiot.

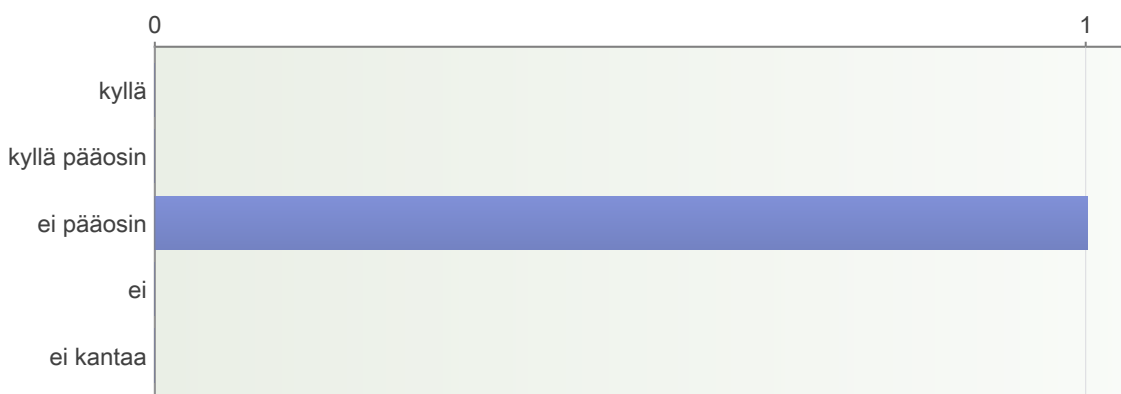
Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten liiton mielestä 37 § aiheuttaa sekaannusta 18 §:n selkeästi esitettyyn tehtävänjakoon. Lisäksi on ongelmallista, mikäli liikkuvien palvelujen tarjonta vaihtelee maakunnittain ja kunnittain.

Näkövammaisten liiton mielestä on kannatettavaa, että 37 § pitää sisällään vaatimuksen maakunnan liikelaitoksen ja suoran valinnan palvelujen yhteistyöstä.

31. 10. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos. 10a. Antaako lakiluonnoksen 21 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitos?

Vastaajien määrä: 1

32. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

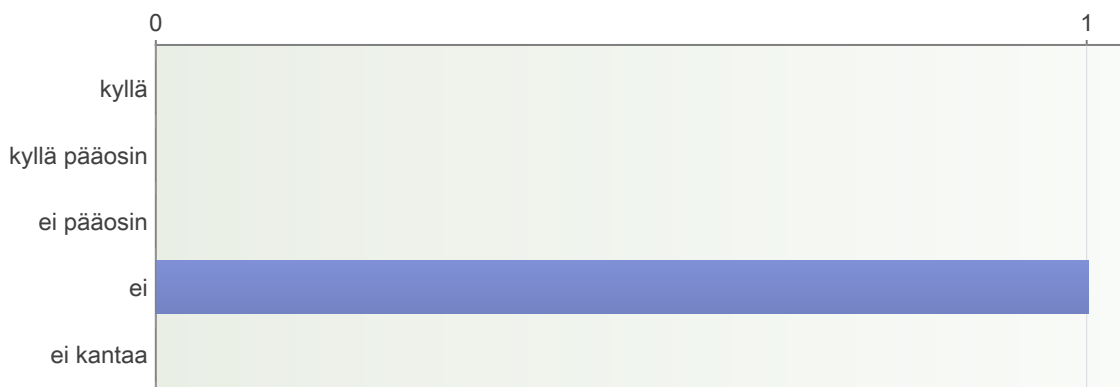
- YK:n vammaisyleissopimus edellyttää, että vammaisilla ihmisillä on oltava tosiasiasa yhdenvertainen mahdollisuus valita liikelaitos. Tätä mahdollisuutta voivat rajoittaa esimerkiksi Kelan toteuttamien terveydenhuollon matkojen rajoitukset (vain lähin toimipiste).

Näkövammaisten liitto edellyttää, että kaikkien käytettävien tietojärjestelmien on oltava saavutettavia. Ellei tätä varmisteta, näkövammaiset eivät voi käyttää niitä yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Kirjallinen ilmoitus on voitava jättää myös pistekirjoituksella ja vaihtoehtoinen ilmoitustapa on oltava myös heille, jotka eivät voi tehdä ilmoitusta verkkopalvelussa tai kirjallisesti. Vaihtoehtoinen tapa on esimerkiksi puhelin.

33. 10b. Entä antaako lakiluonnoksen 22 ja 23 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitoksen palveluyksikkö/yksiköt?

Vastaajien määrä: 1

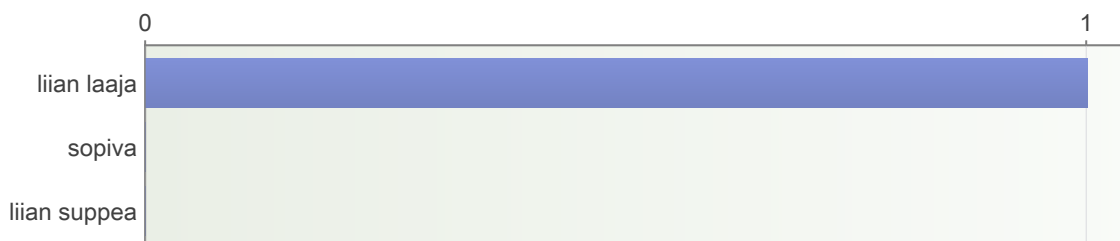
34. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Verrattuna suoran valinnan palveluihin maakunnan liikelaitoksen palvelut ja palveluyksiköt avautuvat esityksestä huonosti. Maakunnan liikelaitokset voivat järjestää toimintansa eri tavoin erilaisiin palveluyksiköihin. Tämän perusteella Suomeen voi syntyä 18 erilaista maakunnan liikelaitosjärjestelmää, joten asiakkaan tarkoituksenmukaista mahdollisuutta valita palveluyksikkö/yksiköt on erittäin vaikea arvioida (asiakkaan näkökulmasta).

35. 11. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 11a. Onko lakiluonnoksen 24 §:ssä säädetty asiakasseteli sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

36. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten liiton mielestä asiakasseteli on liian laaja terveydenhuollon palveluissa. Yksityisen puolen laajeneminen erikoissairaanhoidon on uhka näkövammaisten palveluille.

Sosiaalipalvelujen puolella asiakasseteli on liian suppea. Näin muun muassa siksi, että esityksestä puuttuu lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelujen yksityiskohtaisempi kuvaus. Tavanomaiset apuvälineet eivät perustu yksilölliseen harkintaan.

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa ei tule olla kirjausta tavanomaisista apuvälineistä, sillä terveydenhuoltolain ja sosiaali- ja terveysministeriön apuvälineasetuksen mukaisesti vammaisella ihmisellä on oikeus yksilöllisten tarpeidensa mukaisiin apuvälineisiin. Jos yksilöllisten apuvälineiden on tarkoitus kuulua asiakassetelipalveluihin 24 §:n mukaisesti, asia on nostettava pykälätasolle.

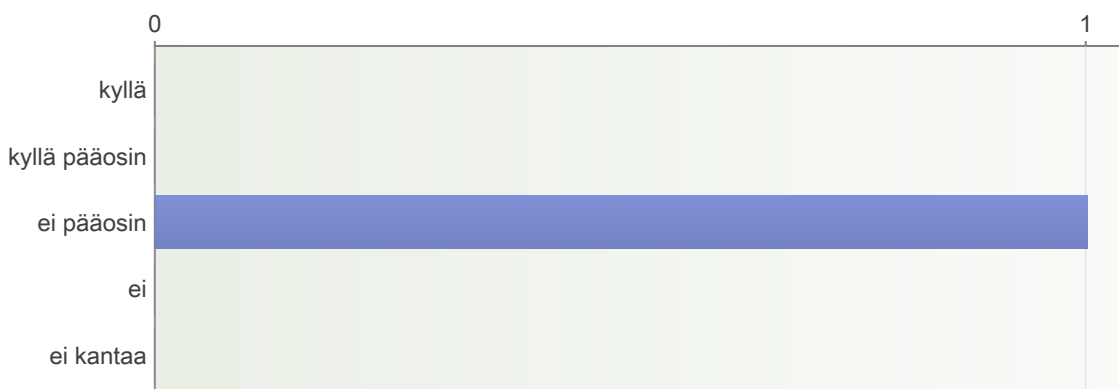
Näkövammaisten liitto vaatii, että pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa oleva esimerkki peruukista poistetaan. Tämä esimerkki voi johtaa päätelmään, että näkövammaisen yksilöllisten tarpeiden mukaan tarvitsema kalliimpi apuväline olisi maksettava osittain itse. Mikäli asiakasseteliä käytetään apuvälineen hankkimiseen, tulee setelin korvata yksilöllinen apuväline kokonaisuudessaan.

Näkövammaisten liitto edellyttää, että pykälätasolle lisätään vammaispalvelulain 8 §:n 2 momentissa tarkoitetut kuljetuspalvelut sekä henkilökohtainen apu. Jo tällä hetkellä henkilökohtaisen avun palvelutuotannossa käytetään palveluseteliä ja siihen liittyvää yksityistä palvelutuotantoa on pääsääntöisesti saatavilla. Myös vammaispalvelulain mukaisissa kuljetuspalveluissa on ollut aiemmin mahdollisuus käyttää taksiseteliä.

Pelkästään se, että maakunta voisi ottaa asiakassetelin käyttöön muissakin päättämässään maakunnan liikelaitoksen tuotantovastuulle kuuluvissa, kuin suoran valinnan palveluissa, ei riittävästi turvaa muiden vammaispalveluiden kuten henkilökohtaisen avun tai kuljetuspalvelujen järjestämistä asiakassetelillä.

37. 11b. Onko maakunnan liikelaitoksella 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen rajausten perusteella edellytykset turvata riittävät palvelut kustannustehokkaalla tavalla?

Vastaajien määrä: 1

38. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

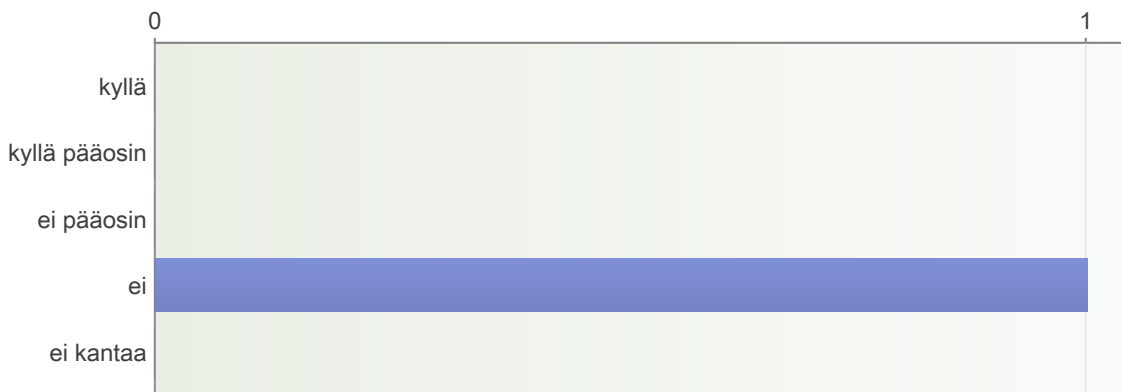
- Toimivan ja jo nykyisin varsin kustannustehokkaan erikoissairaanhoidon järjestelmän rikkominen velvoittamalla maakunnan liikelaitos antamaan laajasti asiakaseteleitä erikoissairaanhoidon palveluihin sisältää runsaasti riskejä. Näitä riskejä ovat tuoneet esiin myös lukuisat asiantuntijat.

Esityksen myötä julkisen erikoissairaanhoidon ja laajemminkin julkisen terveydenhuollon toimintakyky voi joillain alueilla ja joissain asioissa vaarantua. Ei myöskään ole taloudellisesti järkevää rahoittaa julkisilla varoilla yksityiselle puolelle rinnakkaista erikoissairaanhoidon järjestelmää.

Kustannusten nousun hillinnän sijasta monet asiantuntijat arvioivat ehdotetusta asiakassetelimallista seuraavan väistämättä kustannusten kasvua.

39. 11c. Onko lakiluonnoksen 24 §:n sääntely riittävä erikoissairaanhoidon valtakunnallisen ja alueellisen palvelujärjestelmän turvaamisen näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

40. Vapaamuotoiset huomiot.

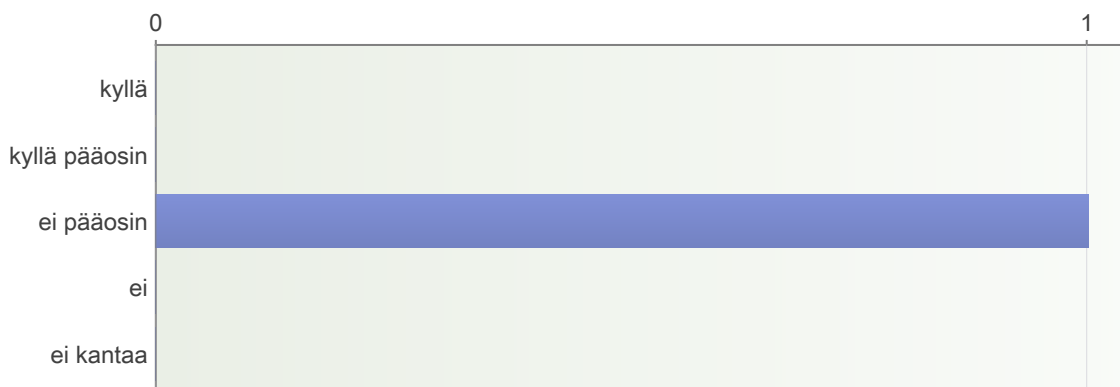
Vastaajien määrä: 1

- Jos maakunta voi päättää asiakassetelillä tuotettavista palveluista, saattaa seurauksena olla kahdeksantoista erilaista toteutusta ja toimintatapaa.

Eduskunnan oikeusasiamies on eduskunnalle antamissaan vuosikertomuksissa tuonut esiin useamman kerran, että kunnan taloudellisten syiden vuoksi esimerkiksi apuvälineitä ei ole luovutettu asiakkaille. On siis mahdollista, että esitetty laki mahdollistaa joissain tilanteissa asiakkaalle pääsyn lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen vastaanotolle, mutta ei vastaavasti yksilölliseen tarpeeseen liittyvää hoitoa tai kuntoutusta (palvelun saavutettavuus).

41. 11d. Ovatko asiakasseteliä koskevat säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

42. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Eri maakunnissa asiakassetelillä tarjottavat ja tosiasiallisesti tarjolla olevat palvelut ovat todennäköisesti erilaisia. Tämä voi aiheuttaa kahdeksantoista erilaista toteutustapaa. Näyttää siltä, että lopullinen valinnanvapauden laajuus ja toteutuminen asiakassetelijärjestelmässä ratkeaa maakunnan valinnanvapauden laajuutta koskevien päätösten sekä paikallisten olosuhteiden kautta.

Asiakasseteli voi antaa tilaisuuden vaikuttaa palvelun laatuun, mikäli vaihtoehtoisia palveluntuottajia on tarjolla. Tarjolla on myös oltava näkövammaisen yksilöllisiin tarpeisiin ja elämäntilanteeseen vastaavia vammaispalvelujen järjestämistapoja. Lisäksi se edellyttää, että näkövammaiset saavat riittävästi tietoa, neuvontaa ja ohjausta valintojen tekemiseen. Kirjallisessa muodossa olevan tiedon on oltava saavutettavaa (saavutettava sähköinen muoto, pistekirjoitus, äänite ja isokirjoitus).

Valinnanvapauden tosiasiallinen toteutuminen tulee edellyttämään huomattavia panostuksia palveluohjaukseen ja koordinaatioon. Se on laaja-alaista osaamista edellyttävä, ammatillinen tehtävä. Lisäksi se edellyttää panostamista asiakassuunnitelmien tekemiseen ja näkövammaisten ihmisten tosiasiallisten tarpeiden sekä heidän näkemystensä vakavasti ottamiseen asiakassuunnitelmien laadinnassa.

Keskeistä asiakasseteliä koskevassa sääntelyssä on asiakkaan näkökulmasta, että sen arvo riittää siihen palveluun tai palvelukokonaisuuteen, jota seteli koskee. Ellei tämä toteudu, palvelusta tulee maksullinen.

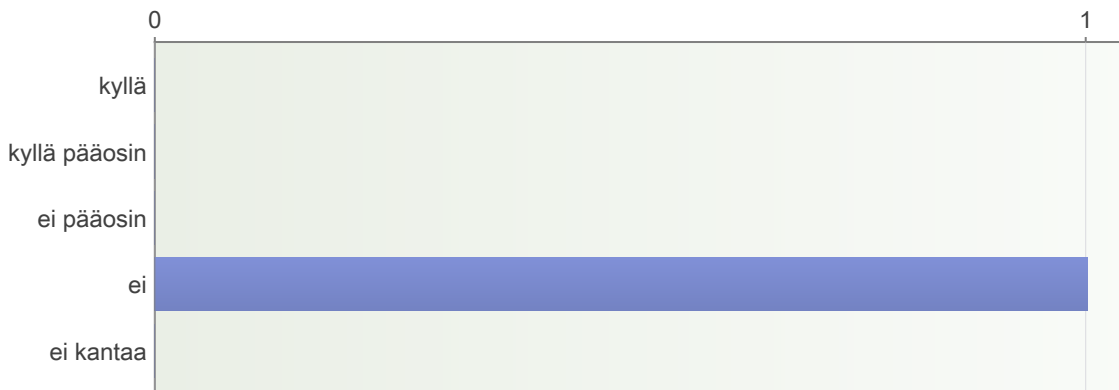
Säännöksillä on yksiselitteisesti estettävä mahdollisuus, että asiakassetelipalveluntuottajiksi hakeutuneet ja hyväksytyt palveluntuottajat valikoisivat asiakasseteliasiakkaita. Ellei tätä estetä, on riski, että palveluntuottajien näkökulmasta ei-toivotuille asiakkaille ei käytännössä anneta palveluja asiakassetelillä, vaikka asiakkaan tarvitsema palvelu olisi palveluntuottajan valikoimissa. Riski on konkreettinen näkövammaisten ja muiden vammaisten kohdalla. Tällöin kyse on perustuslain ja YK:n vammaisyleissopimuksen vastaisesta toiminnasta ja suoranaisestä syrjinnästä.

Esityksestä ei käy selkeästi ilmi, miten asiakkaan tulee toimia, kun asiakassetelillä hankittu palvelu ei toimi tai palvelua ei saa lainkaan. Toteamus, että asiakkaalla on tässä tilanteessa kuluttajan oikeudet, ei ole riittävä. Se

ei myöskään turvaa näkövammaisen asiakkaan oikeuksia tilanteessa, jossa on kyse näkövammaan vuoksi välttämättömästä vammaispalvelusta, jota ilman näkövammaisen ei voi elää tavallista arkeaan (työssäkäynti, opiskelu, arjen asioiden hoitaminen, lapsiperheen arki ym.). Palveluntuottajan sopijakumppani maakunnan liikelaitos tulee säännöksillä selkeästi velvoittaa toimimaan tällaisessa tilanteessa siten, että asiakkaan oikeudet tarvitsemiinsa palveluihin käytännössä toteutuvat.

43. 11e. Turvaako asiakasetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun toteuttamisen näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

44. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnan palvelustrategian on ohjattava selkeästi maakunnassa toteutettavia sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistapoja. Maakunnalla tulee olla välineet järjestämisvastuunsa kantamiseen ja valtiovallan tulee riittävillä tavoin ohjata ja valvoa maakunnan linjauksia.

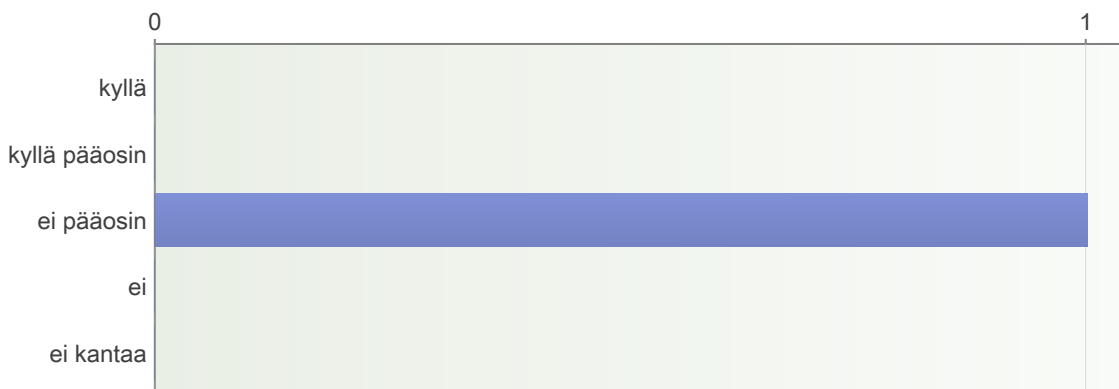
Esityksessä maakuntien velvoite antaa asiakaseteleitä erikoissairaanhoidon palveluihin on liian laaja. Maakunnan liikelaitokselle on jätettävä ehdotettua 24 §:ää enemmän harkintavaltaa, mihin erikoissairaanhoidon palveluihin se antaa asiakasetelin. Nyt 24 §:n 2 momentti on liian epämääräinen ja yleistasonen.

Asiakasetelin arvon on oltava riittävä niihin palveluihin, joita näkövammaisen asiakasetelillä hankkii. Koska kyse on tavallisen arjen mahdollistamisesta vammaispalvelujen ja apuvälineiden avulla, näkövammaiselle ei saa jäädä itse maksettavaa osuutta, vaan asiakasetelin on katettava palvelun kustannus.

Asiakasetelillä tuotettavien palveluiden asianmukaiseen sisältöön, laatuun ja vaikuttavuuteen on kerättävä ja käytettävä olemassa olevaa tietoa ja kokemusta muun muassa näkövammaisilta ihmisiltä ja näkövammaisjärjestöiltä (Näkövammaisten liitto ja sen jäsenyhdistykset).

45. 12. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

46. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten kannalta on positiivista, että esityksen 27 § 3 momenttiin on henkilökohtaisen budjetin soveltamisalan osalta muutettu pykälän teksti niin että edellytyksenä on jatkuva avun TAI tuen tarve.

Tosiasiaassa nyt esitettävä henkilökohtainen budjetti ei ole sellainen, jota Näkövammaisten liitto on tavoitellut. Esityksestä on nähtävissä, ettei henkilökohtainen budjetti eroa kovinkaan paljon asiakassetelillä tuotetuista palveluista. Jos henkilökohtainen budjetti voisi olla myös rahaa ja jos sitä voisi käyttää joustavasti eri palvelujen välillä, se toteuttaisi paremmin alkuperäistä henkilökohtaisen budjetin ideologiaa.

Tähän mennessä toteutetut tai toteutettavat henkilökohtaisen budjetin kokeilut ovat koskettaneet vammaispalveluja hyvin ohuesti. Vammaispalveluiden osalta henkilökohtaisen budjetin kokeilut ovat kohdistuneet yksittäisiin ihmisiin ja yksittäisten ihmisten yksittäisiin palveluihin. Lisäksi monet kokeilut ovat kohdistuneet kehitysvammaisiin. Tämä näkyy myös siinä, että esityksessä on keskitytty käsittelemään kehitysvammaisten mahdollisuutta käyttää henkilökohtaista budjettia. Siinä on unohdettu, että vammaispalveluja käyttävät ovat hyvin heterogeeninen ryhmä ja sen vuoksi yleistyksiä ei voida tehdä.

Lähtökohtaisesti Näkövammaisten liitto kannattaa henkilökohtaista budjettia vammaispalveluissa. Sen on kuitenkin oltava erilainen kuin nyt esitetty. Lisäksi henkilökohtaisen budjetoinnin toimivuudesta ja vaikuttavuudesta tarvitaan laajempia kokeiluja ja tutkimukseen perustuvia havaintoja ja tietoja. On odotettava pilottihankkeiden ja laajempien kokeilujen tuloksia. Lisäksi henkilökohtaisen budjetin voimaantulo on toteutettava asteittain, kun se on ensin tehty todellista henkilökohtaista budjettia vastaavaksi.

Henkilökohtaisen budjetin hallinnointi ei ole näkövammaisen oikeusturvan näkökulmasta riittävän joustava. Hallinnointi on tehtävä riittävän joustavaksi ja ripeäksi reagoimaan näkövammaisen yksilöllisiin tarpeisiin liittyviin seikkoihin tai muutoksiin.

Riskinä on myös henkilökohtaisen budjetin määrä ja sen alimitoittaminen. Uhkana on, että henkilökohtainen budjetti alimitoitetaan näkövammaisen todelliseen vammaispalvelujen tarpeeseen nähden. Budjetin suuruus on

suorassa yhteydessä näkövammaisen tarvitsemien vammaispalvelujen toteutumiseen. Tämän vuoksi siitä on perusteltua antaa muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös.

Näkövammaisilla keskeisimmät vammaispalvelut ovat henkilökohtainen apu, kuljetuspalvelut ja liikkumistaidonohjaus. Lisäksi oleellisia ovat asunnonmuutostyöt etenkin valaistusmuutosten osalta. On täysin epäselvää, millä tavoin henkilökohtainen budjetti toimisi näissä palveluissa.

Kuljetuspalvelujen osalta Näkövammaisten liitto pitää välttämättömänä, että henkilökohtaisen budjetin kautta järjestettynä niissä toteutuu todellinen valinnanvapaus. Näkövammaisen on voitava valita kuljetuspalvelujen järjestämistapa ja toteutus. Matkapalvelukeskus ei saa sulkea valinnanvapautta pois eikä matkapalvelukeskuksen kautta järjestettävä kuljetuspalvelu saa olla ainoa järjestämistapa.

Henkilökohtaisen avun työnantajamalli on suositeltavaa järjestää vain poikkeuksellisesti henkilökohtaisen budjetin avulla. Tällöin järjestämistavan on oltava näkövammaisen edun ja henkilökohtaisen avun toteuttamisen kannalta perusteltua. Näkövammaisten liitto edellyttää, että henkilökohtaisen avun toteuttamisessa on aina oltava kolme eri vaihtoehtoa eli työnantajamalli, asiakasseteli ja ostopalvelu. Näkövammaisen on voitava itse valita, mikä toteutustapa on hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa ja elämäntilanteeseensa soveltuvin.

Epäselväksi jää, onko joustavuus mahdollista toteuttaa henkilökohtaisen budjetin sisällä myös eri tukimuotojen välillä. Lisäksi on epäselvää, millä tavoin henkilökohtaisen budjetin käyttäjien kohdalla varmistetaan, että oikeus välttämättömiin tavallisen ikäiselleen tyypillisen arjen elämiseen tarvittaviin vammaispalveluihin toteutuu. Tämä konkretisoituu henkilökohtaisen budjetin alimitoituksessa sekä tilanteessa, jossa näkövammaisen tarpeet ovat syystä tai toisesta muuttuneet ja budjetissa käytävissä oleva raha on loppumassa kesken.

Riskinä on, että näkövammaisen tarvitsemat kiistattoman oikeuden piirissä olevat vammaispalvelut muuttuvat henkilökohtaisen budjetin myötä määrärahoihin sidotuiksi palveluiksi. On välttämätöntä, että esitykseen sisältyy henkilökohtaisen budjetin käyttöalaa ja -tarkoitusta sekä budjetin hinnoittelua koskevaa pohdintaa paljon nyt käsitellyssä olevaa luonnosta enemmän.

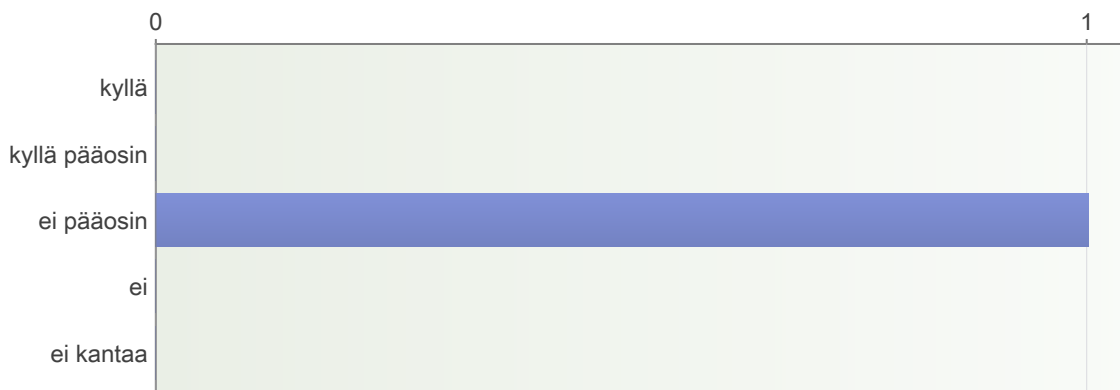
Näkövammaisten tarvitsemissa vammaispalveluissa on lähes aina kyse pitkäkestoisista tai pysyvistä palveluista. Hyvään hallintoon kuuluu, että palveluja koskevat päätökset ovat toistaiseksi voimassaolevia. Esitetyssä laissa ei oteta kantaa siihen, kuinka varmistetaan, ettei näkövammaisen oikeus pysyviin palveluihin (luottamuksensuoja) vaarannu henkilökohtaisen budjetin määräaikaisuuden vuoksi.

Näkövammaisten liitto ei pidä riittävänä esitetyn lain 30 §:ään sisältyvää viittausta sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetyn lain 5 §:ään. Kyseisen 5 §:n 3 momentti on seuraava: "sosiaalihuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä taikka asiakas ei aisti- tai puhevian tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta."

Momentin sanamuoto mahdollisuuksien mukaan ei turvaa näkövammaisen eikä kuulonäkövammaisen perusoikeuksia. On välttämätöntä, että esitettävän lain 30 § sisältää maakuntaa velvoittavan säännöksen ohjauksen ja selvityksen antamisesta. Viittaus lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista ei ole riittävä. Näkövammaiselle on ehdottoman tärkeää, että tieto esitetään saavutettavassa muodossa ja annetaan aina mahdollisuus henkilökohtaiseen tapaamiseen, jossa asia voidaan suullisesti käydä läpi.

47. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelutarpeen arvioinnista. Lisäksi lakiluonnoksen 5 §:ssä säädettäisiin asiakkaalle tehtävästä yhdestä asiakassuunnitelmasta. Turvaavatko säännökset riittävän hyvin asiakkaan oikeudet sekä palvelujen toteuttamisen asiakkaan tarpeita vastaavasti?

Vastaajien määrä: 1

48. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Koska palvelutarpeen arviointia tehdään sekä suoran valinnan palveluissa että liikelaitoksissa, rakenne on sekava. Pykälässä 37 ehdotetut liikkuvat palvelut ovat ajatuksena hyvä, mutta todellisuudessa ne vain lisäävät järjestelmän sekavuutta.

Näkövammaisten liitto pitää hyvänä, että asiakkaan neuvontaa ja ohjausta sekä palvelutarpeen arviointia ja myös asiakassuunnitelmaa koskevaa sääntelyä on esityksessä vahvistettu. Esityksessä asiakassuunnitelman varaan lasketaan todella paljon, kun otetaan huomioon, kuinka suuria haasteita asianmukaisessa palvelutarpeiden arvioinnissa ja palveluiden suunnittelussa näkövammaisten kohdalla osassa kunnista tälläkin hetkellä on. On välttämätöntä, että asiakassuunnitelman tekemiseen varmistetaan riittävästi koulutusta ja resursseja. Lisäksi on perusteltua tarkentaa asiakassuunnitelman juridista merkitystä: onko se sitomaton suunnitelma vai onko sen jatkossa tarkoitus olla juridisesti eri toimijoita sitova asiakirja.

Näkövammaisen oikeuksien ja palveluiden toteutuminen hänen tarpeitaan vastaavasti edellyttää merkittävää kulttuurin muutosta sosiaalialan ammattilaisten toimintatavoissa. Näkövammaisten liitto korostaa, että näkövammaisen asiakkaan on tultava aidosti kuulluksi suunnitelman laatimisessa sekä mahdollisissa muutostilanteissa. Viranomaisen tulee nykyistä paremmin kyetä lunastamaan asiakkaalle luottamuksellinen suhde asiakassuunnitelman laatimisen ja toteuttamisen sekä sitovuuden osalta.

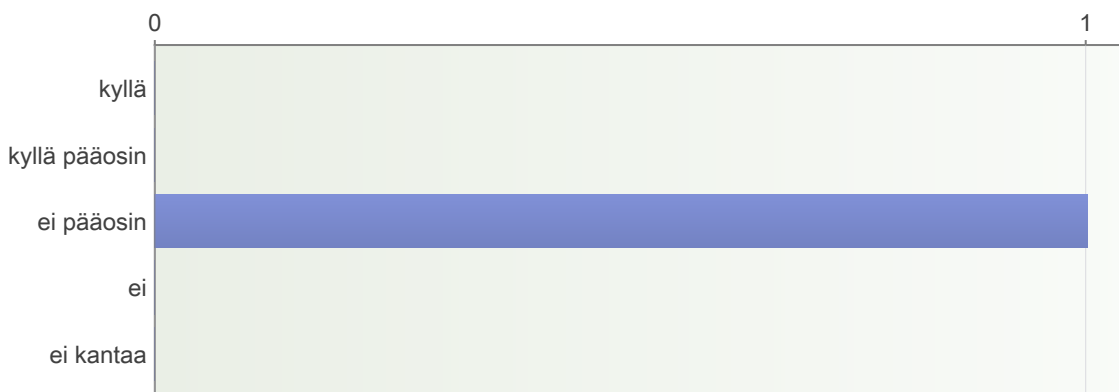
YK:n vammaisyleissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Artiklan mukaan on toteutettava asianmukaiset toimet, jotta varmistetaan vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertainen pääsy muun muassa tiedottamiseen ja viestintään. Tämä on otettava vakavasti, kun säädetään asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta valinnanvapauten liittyen.

Näkövammaisten liitto edellyttää, että ohjaus ja neuvonta on saavutettavaa ja esteetöntä kaikille. Tämä on kirjattava esitettävään lakiin yksiselitteisesti ja läpileikkaavasti. Huomattava osa näkövammaisista on tietoyhteiskunnan ulkopuolella, joten heidän tiedonsaantimahdollisuutensa on taattava. Sähköiset julkaisut on

tuotettava saavutettavasti. Lisäksi materiaalia on oltava saatavilla pistekirjoituksella tai äänitteellä sekä isokirjoituksella. Ne näkövammaiset, jotka pystyvät optisten apuvälineiden avulla lukemaan painettua tekstiä, hyötyvät siitä, että painetun tekstin ulkoasussa on otettu huomioon kirjasimeen, kontrasteihin ja rakenteeseen liittyviä asioita. Lisäksi kuulonäkövammaisille on taattava tulkkipalvelut sekä selkokielen käyttö ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä.

49. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palveluntuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 14a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

50. Vapaamuotoiset huomiot.

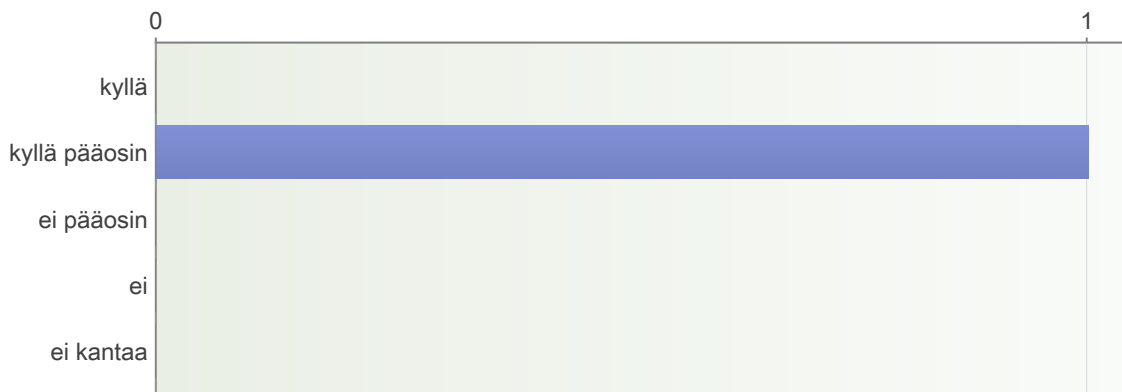
Vastaajien määrä: 1

- YK:n vammaisyleissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Tämä tarkoittaa muun muassa fyysisen ympäristön esteettömyyttä sekä tiedonsaannin saavutettavuutta. Palveluntuottajien valinnassa on välttämätöntä varmistaa esteettömyys ja saavutettavuus. Samoin on asiakkaille annettavassa luettelossa palveluntuottajista (§ 50) lisättävä luettelon keskeisiin tietoihin myös palveluntarjoajan toimipaikkaa ja palveluja koskeva informaatio palvelujen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta.

On huomattava, ettei esitetyn lain 41 §:n 1 momentti turvaa riittävästi kielellisiä oikeuksia. Maakunnan on taattava, että ruotsinkieliset näkövammaiset saavat palvelua omalla äidinkielellään.

51. 14b. Varmistaako hallintopäätöstä ja ehtojen asettamista koskeva sääntely (42 §) riittävät mahdollisuudet maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseen.

Vastaajien määrä: 1

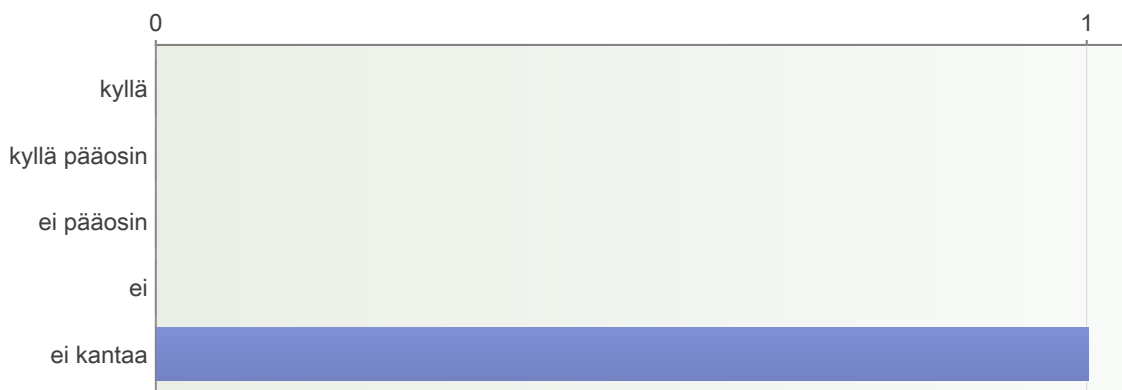
52. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on viittaus saavutettavuuteen. Näkövammaisten liitto huomauttaa, ettei tämä ole riittävä eikä täytä YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteita, joihin Suomi on sitoutunut. Saavutettavuus on selkeästi liitettävä merkitykseen, jonka sille antaa YK:n vammaisyleissopimus ja vammaisten henkilöiden komitean tulkintakäytäntö. YK:n vammaisyleissopimuksessa kiellettyä syrjintää on myös se, jos pääsy palveluihin estyy.

53. 14c. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

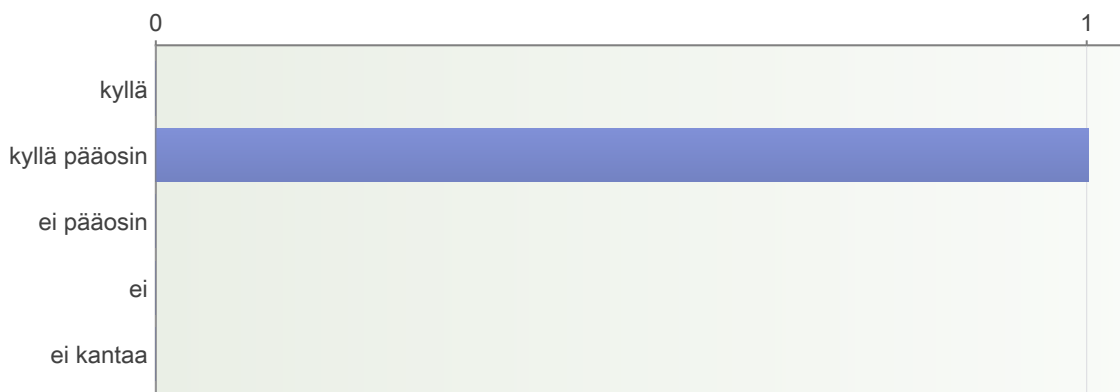

54. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

55. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palveluntuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Palveluntuottajalla on oltava lakiin kirjattu velvollisuus tuottaa palveluja esteettömästi ja saavutettavasti ja tiedottaa niistä saavutettavasti. Palveluntuottajilla tulee olla myös riittävä tieto ja taito palvella näkövammaisia, jotta yhdenvertaisuus muuhun väestöön nähden toteutuu.

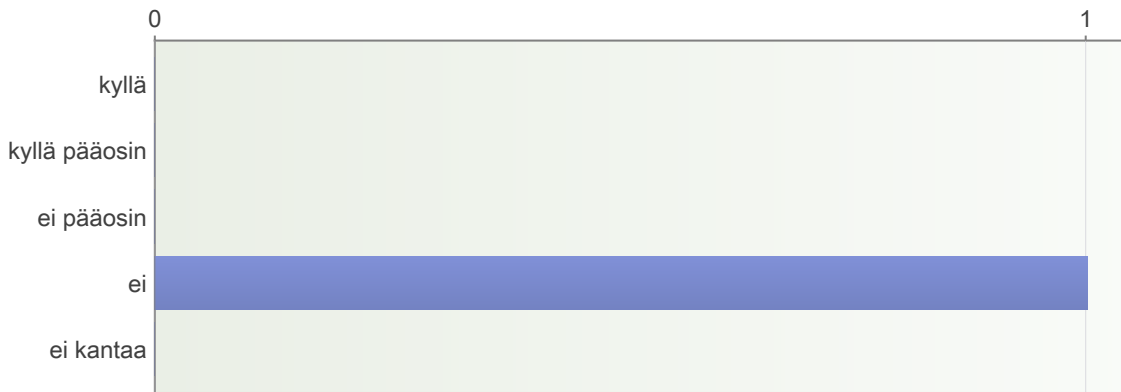
Näkövammaisten liitto huomauttaa, ettei 54 §:ssä ole mainintaa, millä tavoin ihmiset, jotka eivät voi seurata sähköistä viestintää, saavat tiedon palvelun muutoksista tai poikkeustilanteista. Huomattava osa näkövammaisista on tietoyhteiskunnan ulkopuolella, joten heidän tiedonsaantimahdollisuutensa on taattava.

Suoran valinnan palveluntuottajien on tehtävä yhteistyötä myös maakunnan järjestöjen kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Monesti näkövammaisjärjestöjen järjestämä vertais- ja kokemustoiminta on yksi keskeinen osa näkövammaisen hyvinvoinnin edistämisessä.

57. 16. Lakiluonnoksen 10 luvussa säädettäisiin palveluntuottajalle suoritettavista korvauksista.

16a. Ottavatko sote-keskuksen kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat tekijät riittävästi huomioon asiakkaiden erilaiset palvelutarpeet ja niiden aiheuttamat kustannukset?

Vastaajien määrä: 1

58. Vapaamuotoiset huomiot.

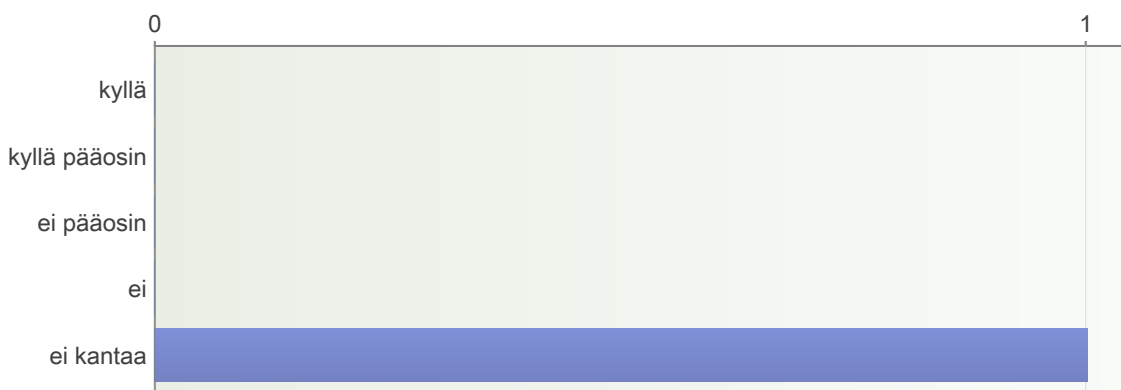
Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten liiton mielestä kiinteä maksu ei mahdollista näkövammaisten tarvitsemia laadukkaita ja heidän tarpeisiinsa vastaavia palveluja.

Rahoitusjärjestelmän on estettävä niin sanottu kerman kuorinta. On estettävä, etteivät voittoa tavoittelevat toimijat keskity helppohoitoisimpaan ja muutoin tuottavimpaan toimintaan samalla kun julkisten toimijoiden vastuulle jäävät muut toiminnot. Jos tuottajakorvaukset ovat liian alhaiset, riskinä on, että joko palveluvalikoimasta tai palveluiden laadusta tingitään. Liian alhainen korvaustaso houkuttaa myös siirtämään kustannukset toisen tahon (liikelaitoksen) maksettavaksi. Kapitaatiomallissa on riski alitekemiselle ja alihoitamiselle, kun taas suoriteperusteisessa mallissa on riski ylitekemiselle ja ylihoitamiselle.

59. 16b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

60. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

61. 16c. Turvaavatko säännökset maakunnan liikelaitoksen sote-keskukselle ja yksityisen tuottajan sote-keskukselle yhdenvertaiset toimintaedellytykset?

Vastaajien määrä: 1

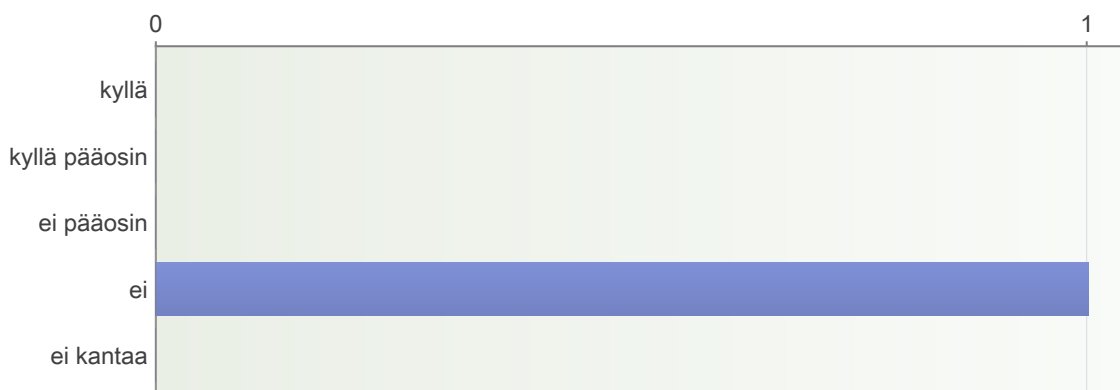

62. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

63. 17. Lakiluonnoksen 12 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. 17a. Turvaavatko 85 §:n mukaiset asiakasseteliä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Vastaajien määrä: 1

64. Vapaamuotoiset huomiot.

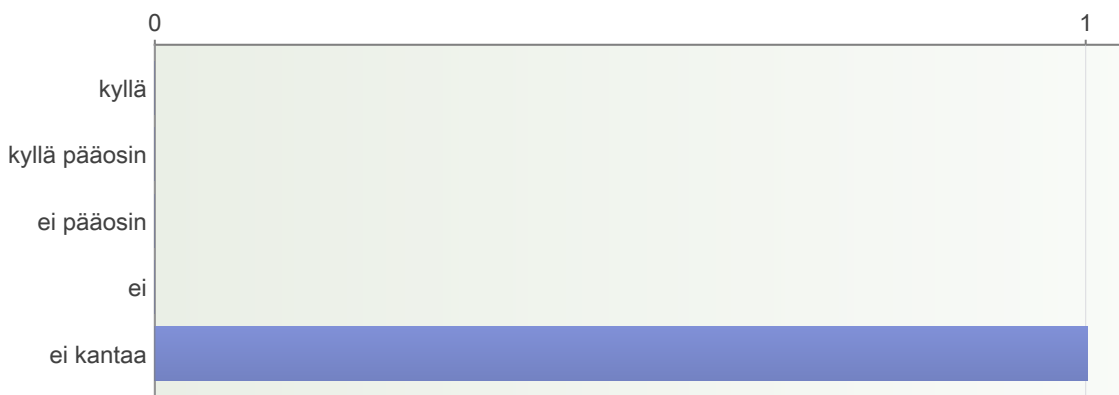
Vastaajien määrä: 1

- Esityksen mukaan laki tulee voimaan vaiheittain. Näkövammaisten liitto pitää tätä uhkana, sillä monivaiheisuus aiheuttaa todennäköisesti sekaannuksia ja merkittävää epätietoisuutta.

Näkövammaisten liiton mielestä asiakassetelijärjestelmää ei tule ottaa käyttöön esitetyssä muodossa. Esimerkiksi esitettävän lain 24 §:n mukainen laaja velvoite antaa asiakaseteleitä erikoissairaanhoidon palveluihin pykälän 2 momentissa säädetyin epäselvin ja tulkinnanvaraisin poikkeusperustein on ongelmallinen.

65. 17b. Turvaavatko 86 ja 88 §:n mukaiset sote-keskusta koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Vastaajien määrä: 1

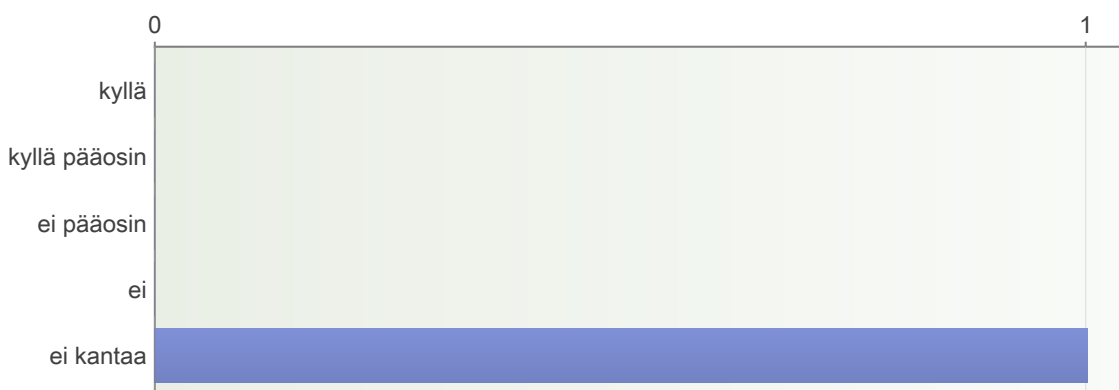

66. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

67. 17c. Turvaavatko 87 ja 89 §:n mukaiset suunhoidon yksiköitä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Vastaajien määrä: 1

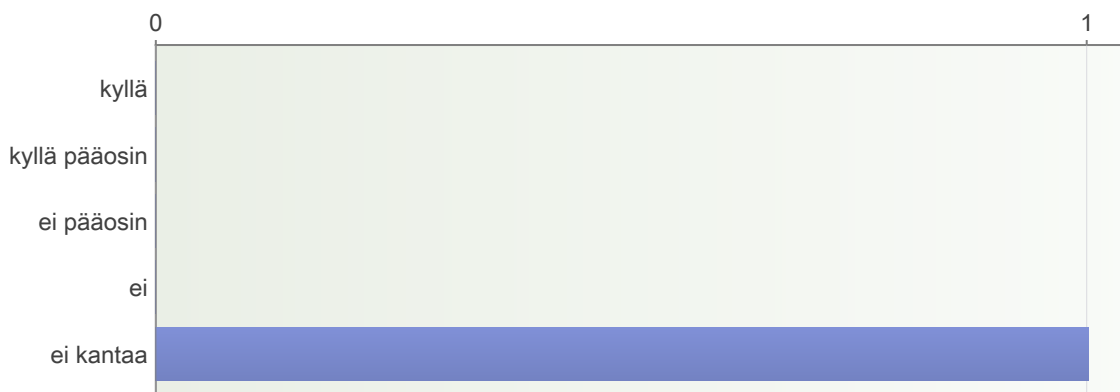

68. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

69. 17d. Turvaako esitys sosiaali- ja terveystalouden yksityisten tuottajien toimintaedellytykset?

Vastaajien määrä: 1

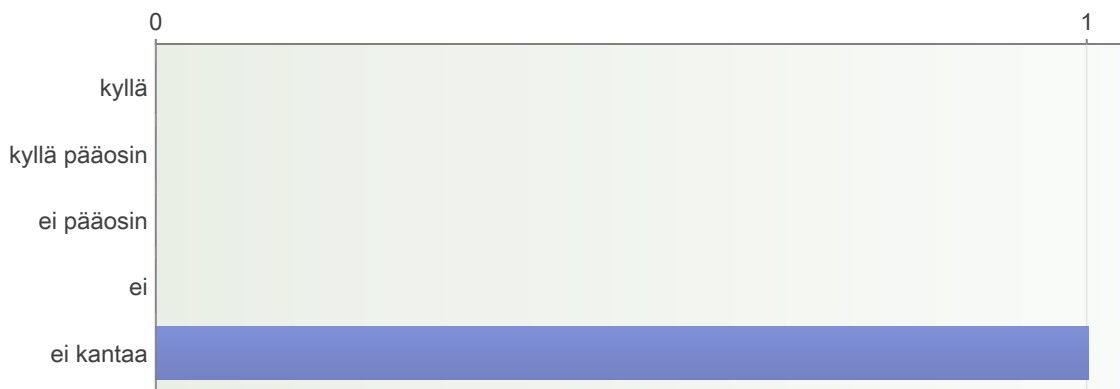

70. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

71. 17e. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajina?

Vastaajien määrä: 1

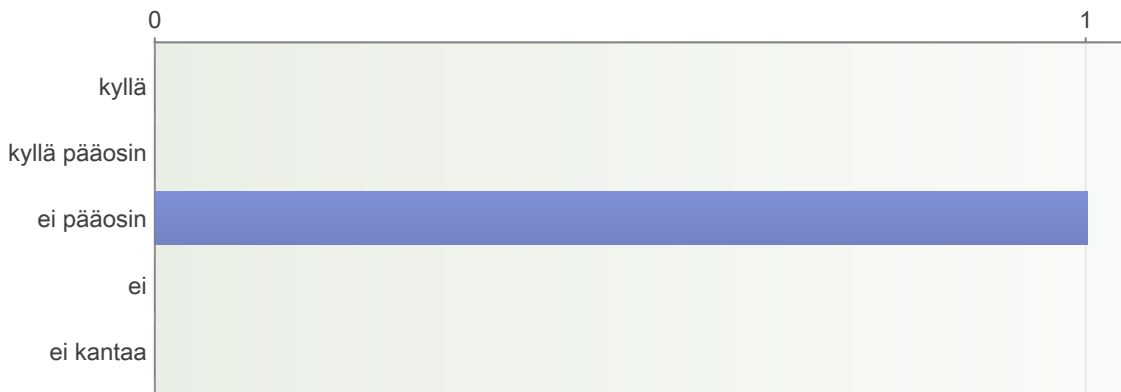
72. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakassetelipalveluissa tuottaja sitoutuu tuottamaan palvelut maakunnan määrittelemällä hinnalla. On riski, että maakunta määrittelee asiakassetelien arvot ostopalveluina polkuhintaan hankkimiansa palveluiden perusteella. Tällöin jotkut palveluntarjoajat eivät välttämättä lähde asiakassetelituottajiksi, koska niillä ei ole mahdollisuuksia tuottaa kyseistä palvelua maakunnan päättämällä hinnalla. Isommilla yrityksillä on huomattavasti paremmat mahdollisuudet joustaa hinnoissa.

73. 18. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

74. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten liitto huomauttaa, että vaikutusarviointi vammaisten ihmisten näkökulmasta on tehty hyvin puutteellisesti. Esityksen vaikutuksiin näkövammaisille vaikuttavat muun muassa verkkopalvelujen ja kaikkien sähköisten palvelujen saavutettavuuden ja käytettävyyden varmistaminen sekä Kelan korvaamien kuljetusten alueelliset rajaukset.

Vaikutusarvioinnissa on oleellisena tekijänä nostettu esiin henkilökohtainen budjetti. Laaditussa vaikutusten arvioinnissakin tunnustetaan huoli siitä, että palveluntuottajien mahdollisuus itse valita asiakkaansa voi johtaa siihen, että eniten palveluja tarvitsevat ja/tai hoidollisesti vaikein asiakassegmentti jää valinnanvapauden ulkopuolelle.

Näkövammaisten liitto huomauttaa henkilökohtaisen budjetin sisältävän useita epävarmuustekijöitä ja ratkaisemattomia asioita. Näkövammaisten kannalta on täysin epäselvää, voiko henkilökohtaisella budjetilla millään tavalla vaikuttaa esimerkiksi kuljetuspalvelujen järjestämistapaan. Mikäli tämä ei ole mahdollista, valinnanvapaus ei tosiasiassa toteudu. Ylipäätään näyttää siltä, että esitettävä henkilökohtaisen budjetin malli on aivan muuta kuin vammaisjärjestöjen kannattama henkilökohtainen budjetti.

Esityksessä tehdyssä lapsiarvioinnissa on sivuutettu esityksen vaikutukset näkövammaisiin ja muulla tavoin vammaisiin lapsiin sekä heidän perheisiinsä. Jotta vaikutusarviointi on vammaisten osalta kattava, se on tehtävä perusteellisesti ja kaikkia ikäryhmiä ajatellen.

Näkövammaisten liitto näkee uhkana, että näennäisesti yhdenvertainen sääntely aiheuttaa tosiasias-
vammaisuuden perusteella valinnanvapauden osalta eriarvoisen tilanteen. Tässä on riski päätyä tilanteisiin,
joissa on kyse välillisestä syrjinnästä. Nämäkin seikat on otettava vakavasti vaikutusarvioinnissa.

Myöskään terveys- ja hyvinvointierojen kaventuminen tai palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden
paraneminen ei ehdotetussa valinnanvapausjärjestelmässä näytä todennäköiseltä. On huomattava, että
vaikutusten arvioinnissa on mainittu useita huolestuttavia skenaarioita siitä, miten heikoimmassa asemassa
olevat voivat jäädä heikoimmille myös valintojen mahdollisuuksien osalta. Näiden skenaarioiden toteutumisen
estämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Toistaiseksi uudistusta on tehty lähinnä valintoihin kykenevän
valistuneen palveluiden käyttäjän näkökulmasta, vaikka tärkeintä olisi nimenomaan arvioida ja rakentaa
sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmää siitä näkökulmasta, miten se kykenee palvelemaan heikoimmassa
asemassa olevia. Esitettävää muutosta ei ole valmisteltu siitä näkökulmasta, miten se pystyy palvelemaan
näkövammaisia ja muulla tavoin vammaisia ihmisiä.

Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu liian optimistiseen sävyyn maakuntien valmistautumismahdollisuuksia
valinnanvapauteen. Arvion mukaan valinnanvapauslakiehdotuksen mukainen lain toimeenpanon vaiheistus”
todennäköisesti varmistaisi maakunnan organisaatioille riittävän valmistautumisajan”. Näkövammaisten liitto
epäilee tämän toteutumista maakunnissa. On huomattava, että maakunnat ovat hyvin eri vaiheissa
valmistautumisessa.

75. 19. Miten arvioisitte uudistuksen vaikuttavan oman organisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten ihmisten asemaa on seurattava tarkasti ja tarvittavat muutokset on tehtävä ripeästi.
Näkövammaisten tarvitsemissa palveluissa on kyse tavallisesta arjesta ja siinä tarvittavista palveluista. Niiden
on oltava elämäntilanteen ja yksilöllisen tarpeen mukaisia sekä laajuudeltaan että järjestämistavaltaan.

Näkövammaisten tarve ohjaukseen ja neuvontaan tulee kasvamaan paikallisella, alueellisella ja
valtakunnallisella tasolla. Jo tällä hetkellä näkövammaisten vammaispalveluihin, Kelan palveluihin ja tukitoimiin
sekä muihin näkövammaisuuden vuoksi tarvitsemiin palveluihin liittyvä ohjauksen ja neuvonnan tarve on suurta, mutta
uudistuksen myötä se tulee lisääntymään entisestään.

76. 20. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Perustason ja erityistason palvelujen on oltava esteettömiä ja saavutettavia. Viestinnässä ja asiointissa on
käytettävä saavutettavia kanavia ja henkilökohtaisen palvelun on oltava yksi vaihtoehto. Verkkopalvelujen
suunnittelussa ja toteutuksessa on otettava huomioon joulukuussa 2016 hyväksytty verkkopalvelujen ja
mobiilisovellusten saavutettavuutta koskeva direktiivi.

77. 21. Yksilöidyt muutosehdotukset lakiluonnokseen.

Vastaajien määrä: 1

- Näkövammaisten liitto ehdottaa, että 3 §:n viimeinen momentti siirretään 3 §:n 1 momentiksi.

Näkövammaisten liitto ehdottaa 27 § 3 momentin viimeisen virkkeen muuttamista muotoon:

"Henkilökohtaisen budjetin käyttämisen tulee olla asiakkaan edun mukaista ja asiakkaan tulee saada tarpeidensa mukainen päätöksenteon tuki ja muu tarvitsemansa tuki, neuvonta ja ohjaus hänelle saavutettavassa muodossa henkilökohtaisesta budjetista päättämiseksi ja sen käyttämiseksi."

Näkövammaisten liitto ehdottaa 30 §:n 2 momenttiin lisäystä. Lisäyksen jälkeen momentti on seuraava:

"Henkilökohtaisen budjetin käyttäminen edellyttää asiakkaan palvelutarpeen arviointia, asiakassuunnitelman laatimista ja henkilökohtaista budjettia koskevan päätöksen tekemistä. Asiakkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarpeen arvioinnissa sekä asiakassuunnitelman ja hallintopäätöksen tekemisessä on noudatettava, mitä niistä muualla lainsäädännössä säädetään. Päätökseen tulee kirjata ne palvelut, jotka kuuluvat henkilökohtaisella budjetilla järjestettäväksi sekä niiden arvon määräytymisen peruste ja se minkä suuruinen osuus budjetista kohdistuisi mihinkin yksittäiseen palveluun."

Näkövammaisten liitto ehdottaa 42 §:n 1 momenttiin lisäystä. Lisäyksen jälkeen momentti on seuraava:

"Maakunta voi asettaa suoran valinnan palvelun tuottajille sekä asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla annettavan palvelun tuottajille palvelujen laatua, voimavaroja, saatavuutta, esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä palveluketjuja ja palvelujen yhteensovittamista koskevia sekä muita palvelujen tuottamiseen liittyviä ehtoja, joilla edistetään väestön terveyttä ja hyvinvointia maakunnassa sekä väestön palvelutarpeita vastaavien riittävien palvelujen yhdenvertaista saatavuutta maakunnassa tai jotka muutoin ovat tarpeen maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseksi."

Näkövammaisten liitto ehdottaa lisäystä 55 §:n 2 momenttiin. Lisäyksen jälkeen momentit on seuraava:

"Asiakassetelipalveluntuottajan ja henkilökohtaisen budjetin palveluntuottajan on ilmoitettava 77 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonantopalvelua käyttäen ajantasaisesti asiakassetelillä tai henkilökohtaisella budjetilla annettavat palvelut, mahdolliset asiakassetelin, henkilökohtaisen budjetin arvoa tai palvelun sisältöä koskevat ehdot palvelun antamiselle, palvelun saavutettavuus ja esteettömyys sekä palveluihin pääsyn odotusajat. Tiedot on annettava asiakkaalle pyydettyäessä myös suullisesti tai saavutettavassa kirjallisessa muodossa."

Näkövammaisten liitto ehdottaa 72 §:n 2 momenttiin lisäystä. Lisäys konkretisoituu tilanteessa, jossa henkilökohtaisen avun työnantajamalli on käytössä henkilökohtaisessa budjetissa. Lisäyksen jälkeen momentit on seuraava:

"Palveluntuottajan on toimitettava riittävät tiedot asiakkaalle annetuista palveluista ja palvelujen tuottamisesta aiheutuneista kustannuksista maakunnan liikelaitokselle. Liikelaitos suorittaa korvauksen viimeistään kolmen viikon kuluttua siitä, kun se vastaanotti palveluntuottajan ilmoittamat tiedot palveluista ja niiden aiheuttamista kustannuksista. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 d §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua henkilökohtaisen avustajan työnantajamallissa työntekijän palkkaamisesta aiheutuvat kulut on kuitenkin korvattava etukäteen siten kuin asiakkaan henkilökohtaisen budjetin päätöksessä ja asiakassuunnitelmassa on todettu."